

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № 2(102)-4928/2021

07.10.2021

ALİ MƏHKƏMƏ

Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi

Mülki kollegiyasının

İddiaçı Cavabdeh qarşı iş üzrə

Q Ə R A R İ

(Açar sözlər: valideynlik hüququndan məhrum edilmə)

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası hakim Həsənov Vüqar Təvəkgül oğlunun sədrliyi və məruzəsi, hakimlər Əhmədov Əhməd Abbas oğlu və Şəfiyev İspəndiyar Əsəd oğlundan ibarət tərkibdə,

Kərimova Fidan Arif qızının katibliyi,

İddiaçı X1, vəkili Vəkil1, Cavabdeh iştirakı ilə,

Şəki Apelyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 2(107)-389/2021 nömrəli iş üzrə 08 aprel 2021-ci il tarixli qətnaməsindən İddiaçı tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti üzrə işə 07 oktyabr 2021-ci il tarixdə Ali Məhkəmənin binasında açıq məhkəmə iclasında baxaraq, aşağıdakıları müəyyən etdi:

İşin halları

İddiaçı ilə cavabdeh 12.05.2018-ci il tarixdə nikaha daxil olaraq ailə qurmuşlar. Tərəflərin bu nikahdan 1 övladları var – 22.12.2018-ci il təvəllüdlü Milana. İş üzrə tərəflərin münasibətləri pozulmuş və onlar ayrılmışlar. Tərəflər arasında 12.05.2018-ci il tarixdə bağlanmış nikah Bakı Şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 14.05.2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə pozulmuşdur.

İşdə olan cavabdehin notarial qaydada təsdiq edilmiş 12.03.2019-cu il tarixli ərizəsindən görünür ki, cavabdeh 22.12.2018-ci il təvəllüdlü Milanaya münasibətdə valideynlik hüququndan məhrum edilməsinə etiraz etmir.

Nəsimi Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının yanında fəaliyyət göstərən Qəyyumluq və Himayəçilik Komissiyasının 10.06.2020-ci il tarixli 2/467 nömrəli rəyindən görünür ki, Komissiya, iddiaçının cavabdehə qarşı irəli sürdüyü “valideynlik hüququndan məhrumetmə tələbi barədə” iddiasının təmin edilməsini uşağın hüquq və mənafelərinə uyğun hesab etmişdir.

İş üzrə qəbul edilmiş məhkəmə aktları

Birinci instansiya məhkəməsində icraat

İddiaçı onunla cavabdehin birgə övladları – 22.12.2018-ci il təvəllüdlü X3 münasibətdə cavabdehin valideynlik hüququndan məhrum edilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, iş üzrə tərəflər 12.05.2018-ci il tarixdə rəsmi nikaha daxil olaraq ailə qurmuşlar. Həmin nikahdan tərəflərin bir övladı – 22.12.2018-ci il təvəllüdlü X4 var. Tərəflərin münasibətləri pozulduğuna görə, onlar arasında bağlanmış nikah məhkəmə qaydasında pozulmuş, azyaşlı Milana anasının (iddiaçının) yanında saxlanılmışdır. Həmin işin məhkəmə baxışı zamanı iddiaçı cavabdeh ilə razılığa gəlmişdir ki, Milananın saxlanması üçün cavabdeh aliment ödəmir və atalıq hüququndan məhrum olunmasına etiraz etmir. Lakin işə baxmış məhkəmə bununla bağlı iddiaçının ərizəsini qəbul etməkdən imtina etmişdir. İş üzrə tərəflər arasında nikah pozulduqdan sonra cavabdeh övladı Milananın saxlanması üçün iddiaçıya hər hansı maddi və mənəvi dəstək göstərməmişdir.

Yevlax Rayon Məhkəməsinin 12 avqust 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə (hakim G.Cavadova, iş № 2(039)-548/2020) İddiaçı Cavabdeh “valideynlik hüququndan məhrum edilmə tələbi barədə” iddiasının təmin edilməməsi qət edilmişdir.

Məhkəməsi hesab etmişdir ki, cavabdehin yuxarıda göstərilən məzmununda ərizə yazması və məhkəmə iclasında verdiyi izahatı onun öz valideynlik vəzifələrindən irəli gələn məsuliyyətdən yayınmaq niyyəti güdür. Digər tərəfdən Məhkəmə qeyd etmişdir ki, cavabdehin yuxarıda göstərilən ərizəsi, onun iddianı etiraf etməsi kimi qəbul edilə bilməz. Çünki MPM-nin 191-ci maddəsinin mənasına görə, cavabdeh tərəfindən iddia etiraf edildikdə və bu, məhkəmə tərəfindən təsdiq edildikdə, məhkəmə iddiaçının irəli sürdüyü

tələblərin təmin olunması barədə qətnamə çıxarır (maddə 191.3.). Cavabdehin iddianı etiraf etməsi məhkəmə iclasının protokoluna yazılır və protokol cavabdeh tərəfindən imzalanır. Cavabdehin iddianı etiraf etməsi məhkəməyə göndərilən yazılı ərizədə də ifadə oluna bilər (maddə 191.1.). Göründüyü kimi, mülki prosessual qanunvericilik iddianın etirafı ilə bağlı iki qayda müəyyən etmişdir – etiraf ərizəsinin işə baxan məhkəməyə ünvanlanması və ya etirafın məhkəmə iclas protokoluna yazılması. Lakin iş materiallarından görünür ki, cavabdehin valideynlik hüququndan məhrum edilməsi barədə ərizəsi işə baxan Yevlax Rayon Məhkəməsinə ünvanlanmamışdır. Belə olan halda, Məhkəmə cavabdehin yuxarıda göstərilən ərizəsini qəbul etmir. Bunlardan başqa, Məhkəmə Qəyyumluq və Himayəçilik Komissiyasının hazırkı iş üzrə verdiyi rəyini də iddianın təmin edilməsi üçün əsas hesab etmir. Çünki, Qəyyumluq və Himayəçilik Komissiyası, həmin rəyi əsaslandırmamış, yalnız cavabdehin, valideynlik hüququndan məhrum edilməsinə etirazının olmamasına istinad etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində icraat

Birinci instansiya məhkəməsinin həmin qətnaməsindən iş üzrə İddiaçı tərəfindən apellyasiya şikayəti verilmişdir.

Apellyasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, həmin qətnamə maddi və prosessual hüquq normaların tələbləri pozulmaqla çıxarıldığından, qeyri-qanuni, qərəzli və əsassız olduğundan tamamilə ləğv edilməlidir. Belə ki, iş üzrə tərəflər 12.05.2018-ci il tarixdə rəsmi nikaha daxil olaraq ailə qurmuşlar. Həmin nikahdan tərəflərin bir övladı 22.12.2018-ci il təvəllüdü X4 var. Tərəflərin münasibətləri pozulduğuna görə, onlar arasında bağlanmış nikah məhkəmə qaydasında pozulmuş, azyaşlı Milana anasının (iddiaçının) yanında saxlanılmışdır. Həmin işin məhkəmə baxışı zamanı iddiaçı cavabdeh ilə razılığa gəlmişdir ki, Milananın saxlanması üçün cavabdeh aliment ödəmir və atalıq hüququndan məhrum olunmasına etiraz etmir. Lakin işə baxmış məhkəmə bununla bağlı iddiaçının ərizəsini qəbul etməkdən imtina etmişdir. İş üzrə tərəflər arasında nikah pozulduqdan sonra cavabdeh övladı Milananın saxlanması üçün iddiaçıya hər hansı maddi və mənəvi dəstək göstərməmişdir. Bundan əlavə Qəyyumluq və Himayəçilik orqanı da cavabdehin valideynlik hüququndan məhrum edilməsini məqsədemüvafiq hesab etmişdir. Lakin birinci instansiya məhkəməsi bu halları nəzərə almamışdır.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 08 aprel 2021-ci il tarixli qətnaməsi ilə (hakim M.Əsədli (sədrlik edən və məruzəçi), hakimlər Ə.Məcədov və A.Mahmudov, 2(107)-389/2021) İddiaçı tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Yevlax Rayon Məhkəməsinin 12 avqust 2020-ci il tarixli, 2(039)-548/2020 sayılı qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası apellyasiya şikayətinə münasibət bildirərək qeyd edir ki, apellyasiya şikayəti əsaslandırılmamış və formal mülahizələrdən ibarət olmuşdur. Belə ki, hər hansı bir şəxsin valideynlik hüququndan məhrum edilməsi yalnız Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 64-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş halların mövcud olması ilə şərtləndirilir. Bu maddənin mənasına görə, valideynlər (onlardan biri) öz valideynlik vəzifələrini yerinə yetirmədikdə;imenti qəsdən ödəmədikdə; heç bir üzrlü səbəb olmadan uşağı doğum evindən və yaxud hər hansı müalicə, tərbiyə, əhalinin sosial müdafiəsi müəssisəsindən və digər analoji müəssisələrdən götürməkdən imtina etdikdə; valideynlik hüquqlarından sui-istifadə etdikdə; uşaqlarla amansız davrandıqda, onları fiziki və psixi təzyiq altında saxladıqda; xroniki alkoqol və narkomaniya xəstəsidirsə; uşaqların

və ya ərinin (arvadının) sağlamlığına və ya həyatına qarşı qəsdən edilmiş cinayət törətdikdə valideynlik hüquqlarından məhrum edilə bilərlər. İş materiallarında cavabdehin yuxarıda sadalanan hallara yol verdiyini təsdiq edən hər hansı bir mötəbər sübut yoxdur. Bundan əlavə cavabdehin alimenti ödəyə bilməməsi onun alimenti ödəməkdən qəsdən yayınması kimi şərh edilə bilməz. Bundan əlavə cavabdehin valideynlik hüququndan imtina etməsi barədə ərizəsi də onun öz valideynlik vəzifələrini yerinə yetirmədiyini, alimenti qəsdən ödəmədiyini etiraf etməsi demək deyildir. Bundan əlavə Qəyyumluq və Himayəçilik Komissiyası da öz rəyini əsaslandırmamış, yalnız cavabdehin valideynlik hüququndan məhrum edilməsinə etirazının olmamasını bildirmişdir ki, bu da apellyasiya şikayətinin təmin edilməsi üçün əsas ola bilməz. Valideynlik hüququndan məhrum etmə, valideyn borcunu qəsdən yerinə yetirməməyə görə ailə-hüquqi məsuliyyət, müstəsna tədbir, eyni zamanda ən yüksək ailə hüquqi məsuliyyət tədbiri hesab edilir. Məhkəmə cavabdehi valideynlik hüququndan məhrum etməməklə, uşağın mənafeyini, hazırki halda onun gələcək fizioloji və mənəvi inkişafını, başlıcası isə onun maraqlarını nəzərə alır, həm də qanunvericiliyin tələbləri baxımından məqsədamüvafiq hesab etmir.

Kassasiya şikayətinin və ona etirazın dəlilləri, məhkəmə icraatı iştirakçılarının izahatları

Kassasiya şikayətinin dəlilləri

İddiaçı (Vəkil1) kassasiya şikayəti verərək, Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 08 aprel 2021-ci il tarixli 2(107)-389/2021 nömrəli qətnaməsinin maddi və prosessual qanunlarının kobud surətdə pozuntuları ilə çıxarıldığından ləğv edilərək, işi yenidən baxılması üçün Şəki Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri apellyasiya şikayətinin dəlilləri ilə eynilik təşkil etmişdir.

b) Kassasiya şikayətinə qarşı etirazın dəlilləri

Kassasiya şikayətinə qarşı etiraz daxil olmamışdır.

c) Məhkəmə icraatı iştirakçılarının izahatları

İddiaçı X2 və vəkili Vəkil1 kassasiya şikayətinin məzmununa uyğun izahat verərək təmin olunmasını xahiş etdi.

Məhkəmə kollegiyası iclasında vəkilsiz iştirak etdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 67-ci maddəsinə əsasən məhkəmə kollegiyası Cavabdeh izahatını dinləməmişdir.

Kassasiya baxışının hədləri

Kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır. Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlamaq zərurətindən irəli gələrək, iş materiallarında olan, aşağı instansiyaya məhkəmələri tərəfindən qəbul edilərək işə əlavə olunmuş, araşdırılmış və (və ya) müəyyən edilmiş sübutlara və hüquqi faktlara istinad edilməsi kassasiya instansiyası

məhkəməsinin faktiki halları araşdırması kimi qiymətləndirilməməlidir. Belə ki, işin faktiki hallarının prosessual qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilmədən müəyyən olunması ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulmasına dəlalət etməklə mübahisənin hüquqi aktlara təsir göstərə bilər.

Hazırda apellyasiya instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən yalnız iddiaçı kassasiya şikayəti vermiş, qətnamənin tam ləğv olunmasını xahiş etmişdir. Bu səbəbdən kassasiya baxışının hədlərini apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi tam mübahisələndirildiyindən, kassasiya baxışının hədlərini apellyasiya instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin qanuniliyinin tam yoxlanması təşkil edir.

Tətbiq edilən hüquq

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası

34-cü maddəsinin IV bəndinə əsasən, ər ilə arvadın hüquqları bərabərdir. Uşaqlara qayğı göstərmək, onları tərbiyə etmək valideynlərin həm hüququ, həm də borcudur.

Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsi

64.0–cı maddəsinə əsasən, valideynlər (onlardan biri) valideynlik hüquqlarından aşağıdakı hallarda məhrum edilə bilər:

64.0.1.-ci maddəsinə əsasən öz valideynlik vəzifələrini yerinə yetirmədikdə;

64.0.2.-ci maddəsinə əsasən alimenti qəsdən ödəmədikdə;

64.0.3.-cü maddəsinə əsasən heç bir üzürlü səbəb olmadan uşağı doğum evindən və yaxud hər hansı müalicə, tərbiyə, əhalinin sosial müdafiəsi müəssisəsindən və digər analoji müəssisələrdən götürməkdən imtina etdikdə;

64.0.4.-cü maddəsinə əsasən valideynlik hüquqlarından sui-istifadə etdikdə;

64.0.5.-ci maddəsinə əsasən uşaqlarla amansız davrandıqda, onları fiziki və psixi təzyiç altında saxladıqda;

64.0.6.-cı maddəsinə əsasən xroniki alkoqol və narkomaniya xəstəsidirsə;

64.0.7.-ci maddəsinə əsasən uşaqların və ya ərinin (arvadının) sağlamlığına və ya həyatına qarşı qəsdən edilmiş cinayət törətdikdə məhrum edirlər.

65.1.-ci maddəsinə əsasən, valideynlik hüquqlarından məhrumetmə məhkəmə qaydasında həll edilir.

65.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə valideynlik hüquqlarından məhrumetmə işlərinə valideynlərdən (onları əvəz edən şəxslərdən) birinin ərizəsinə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının, habelə yetkinlik yaşına çatmayanların hüququnu müdafiə edən orqanın və ya müəssisələrin müraciətinə əsasən onların iştirakı ilə baxır.

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsi

76.1-ci maddəsinə əsasən tərəflərin tələb və etirazlarını əsaslandırmaq hallarının və işi düzgün həll etmək üçün əhəmiyyəti olan başqa halların mövcud olduğunu və ya olmadığını məhkəmə müəyyən edərkən bu Məcəllədə və başqa qanunlarda müəyyən olunmuş qaydada əldə etdiyi məlumatlar sübutlar hesab olunur.

77.1.-ci maddəsinə əsasən hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

76.2-ci maddəsinə əsasən bu məlumatlar yazılı və maddi sübutlarla, ekspertlərin rəyləri ilə, yerində müayinə keçirməklə, səs və video yazıları ilə, şahidlərin ifadələri ilə, işdə iştirak edən şəxslərin izahatları ilə müəyyən edilir.

89.1-ci maddəsinə əsasən yazılı sübutlar—iş üçün əhəmiyyətli hallar barədə məlumat verən, notariat qaydasında təsdiq olunmuş sənədlər, aktlar, müqavilələr, arayışlar, işgüzar yazışmalar və sair sənəd və materiallardır.

416.-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi müstəsna olaraq hüquqi məsələlərə baxmaqla apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

417.1.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya məhkəməsi işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və ya qərardadının dəyişiklik edilmədən, şikayəti təmin etmədən saxlaya bilər.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən mübahisəli hüquq münasibətini tənzimləyən maddi hüquq normaları düzgün tətbiq olunmuşdur. İş üzrə düzgün qətnamə qəbul edilməməsi ilə nəticələnən prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması halları müəyyən edilmir. Bu baxımdan apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv olunması və ya dəyişdirilməsi üçün əsas yoxdur.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, kassasiya şikayətində qeyd edilən dəlillər mülahizə xarakterli olmaqla formal əsaslar kimi qiymətləndirilməklə yanaşı iş materialları ilə təsdiq edilmir. Həmin dəlillər əsassız olduğundan apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğvi üçün qanuni əsas ola bilməz.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi iş üzrə müəyyən etdiyi faktiki hallara maddi hüquq normalarını düzgün tətbiq etmiş, prosessual qanun pozuntularına yol verməmişdir.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən və MPM-in 416, 417 və 419-cu maddələrini rəhbər tutaraq, məhkəmə kollegiyası

Qərara aldı:

İddiaçı tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti təmin edilməsin.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 2(107)-389/2021 nömrəli iş üzrə 08 aprel 2021-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlansın.

Qərar qətidir və qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.